

II. János Pál és a XX. század

Andrea Riccardi, a Terza Università di Roma történészprofesszora *II. János Pál (Giovanni Paolo II)* című könyvének alcíme vagy műfaji önmeghatározása – „Az életrajz” (La biografia) – határozott névelőjével némiképp elbizakodottnak tűnhet, figyelembe véve, hogy Karol Wojtyláról olyan monumentális pályakép-monográfiák láttak napvilágot, mint az amerikai *George Weigel*, a francia *Bernard Lecomte* vagy (magyar fordításban is) *Stanislaw Dziwisz* munkái: Lecomte bibliográfiájában „Könyvek II. János Pálról” cím alatt 62 önálló könyvet sorolt fel – 2003-ban, amikor a lengyel pápa még élt, s a Wojtyła-irodalom azóta jelentősen gazdagodott. Riccardinak tehát éppenséggel a szakirodalom (és általánosabban az információk rendkívüli bősége jelentett kihívást. Kell-e, érdemes-e még egy kiadványt megírni és megjelentetni, lehet-e újat mondani a XX. század végének, az ezredfordulónak monografikusan-biografikusan talán legfeldolgozottabb személyiségéről? A római egyháztörténész egyrészt kihasználja az életút lezárásával és az azóta eltelt esztendőkkal megnyíló történelmi perspektíva lehetőségét, másrészt próbál középuton maradni egyfelől a Weigel-féle (*Witness to Hope*, 1999) devocionálisan-teológiailag elkötelezett és főleg a Dziwisz-féle (*Egy élet Karol Wojtyła mellett*, 2007) személyes-lirikus hagiografikus életrajzírás, másfelől a Lecomte-i (*Jean-Paul II*) jóval kritikusabb, esetenként polemikusabb, „kívülálló” ábrázolásmód között. Igyekszik egyensúlyba hozni és szintézisbe forrasztani a hivatalos katolikus álláspontot és a történettudományos hitelességet. A boldoggá avatott és szentté avatandó „Nagy Karol”-ról a katolikus San Paolo könyvkiadónál publikált, hátsó borítóján a jelenlegi pápa-utód, XVI. Benedek „a szerzővel folytatott beszélgetéséből” vett idézetet tartalmazó, a főpásztor-örökös mellett König bécsi és Dziwisz krakkói érsek visszaemlékezéseiből is jócskán idéző nagymonográfia nem fél szembenézni „az egyháztörténet IX. Pius után leghosszabb pápaságának” (537. o.) többfelől vitatott és bírált momentumaival is, megpróbálván kikerülni a dogmatikus apologetika és a kritikátlan hagiográfia csapdait. Többnyire sikerrel, habár nem mindig olyan izgalmasan-dialektikusan, mint Bernard Lecomte bio-monográfiája.

Riccardi „ars biographica”-ját frappánsan summázza előszavának első mondata: „II. János Pál nagy alakja a XX. századnak, amelynek történetét teljességgel kifejezi” (1. o.). Ennek a programnak jegyében párosítja az életrajzírást a történetírással, rajzol arcképet és korképet egyszerre. Az élet-történeti elbeszélés viszonylag egyszerűen-lineárisan halad az embert próbáló-érlelő náci és kommunista zsarnokság évtizedein keresztül az 1978-as pápaválasztásig, onnantól azonban olyan sokrétű, összetett, nehezen áttekinthető eseményhalmazzal szembesít, hogy az író párhuzamos tematikai fejezetekre osztva tárgyalja (II. János Pál kapcsolatai a lengyelséggel, Kelet- és Nyugat-Európával, Amerikával, „a marxizmussal és birodalmával”, viszonyulása a globalizmus és a pacifizmus kérdéseire vagy épp a vatikáni Kúriához stb.).

A legárnyaltabb, legmélyebb, legeredetibb részek talán azok, ahol Riccardi II. János Pált mint „postconciliare”, vagyis „a második vatikáni zsinat utáni” pápát (171. o.) mutatja be, a szónak többféle, esetenként ellentmondásosnak tűnő jelentésében: a „liberális értelemben nem reformer (riformatore), hanem újító (innovatore)” egyházfőt (511. o.), aki mind „balról”, mind „jobbról”, mind a „zsinatreformerek” (a radikális Hans Küng vagy az „enyhébb” Carlo Maria Martini), mind a tradicionalisták felől (Marcel Lefebvre) bírálatok keresztüztüvébe került, annak okán is, ahogyan a XXIII. Jánostól és főleg VI. Páltól örökölt „Ostpolitik”-ot, a szovjet birodalommal folytatott, Agostino Casaroli bíboros-„külügyminiszter” fémjelzte „keleti politikát” vezérelte (l. főleg 319–325. o.). Kevésbé mélyreható és kielégítő a főpásztor „a nyugati kultúra liberális és felvilágosult szívéig érő csatájának” (523. o.) értelmezése és értékelése, kivált annak fényében, hogy Karol Wojtyła ifjúkorától haláláig kiállt és harcolt az ember szabadságjogaiért és „eredeti, nem akadémikus gondolkodóként” (138. o.), vallásfilozófusként, teológusként is a „perszonalizmust”, az emberi személyiség centralitását vallotta („personalismo wojtyliano”, 137. o.).

„Globális vezérként” (leader globale, 378. o.) – Riccardi szerint – II. János Pál Kelet-Európában fényes győzelmet aratott, döntő mértékben járulva hozzá a kommunista vilárendszer összeomlásához, a berlini fal és a vasfüggöny lebontásához, Németország és Európa egyesítéséhez (431. o.), azonban Nyugaton nem sikerült feltartóztatnia a laicizálódást, a vallásosságtól való eltávolodást (511. o.), Dél-Amerikában pedig „a világ legkatolikusabb kontinensén” (290. o.) a személye iránti tömeges szimpátia és lelkesedés sem tudta teljesen semlegesíteni a „felszabadítás teológiája” által kifejezett és az elutasítása kívánta feszültségeket (301–307. o.).

II. János Pál „karizmatikus” vezéregyhénységként (474–476. o.), „mediatikus forradalmával” (476–482. o.), 127 országban tett 104 „pásztori útjával” (496. o.), soha nem látott méretű hitbuzgalmi tömegrendezvények „világpüspökeként” (499. o.), „posztmodern prófétaként” (498. o.), „besorolhatatlan” (inquadabile, 167. o.) a „progresszív” és a „konzervatív” jelzőkkel nem címkézhető (160–167. o.), egyetemes („katholikósz”) erkölcsi iránymutató volt, hegeli „világformáló személyiség”, aki a világtörténelem alakulásában meghatározó szerepet játszott, és kitörölhetetlen nyomot hagyott örök érvényű tanításaival: „Ne féljete!” (219. o.) és: „Ne legyetek rabszolgák!” (347. o.).

Andrea Riccardi: *Giovanni Paolo II (II. János Pál)*, Edizioni San Paolo, Milano, 2011, 561.

Madarász Imre

E számunk szerzői

Barna Ferenc doktorandusz, DE

ifj. Barta János emeritusz professzor, DE

Bodor Mária doktorandusz, DE

Bónis Ferenc PhD egyetemi adjunktus, KGRE, ÁJK

Császár Alexandra doktorandusz, ELTE

Fendler Károly dr. ny. diplomata (Magyar Nagykövetség, Phenjan), az Association of Korean Studies in Europe tagja, és a National Institute of Korean History kutató történésze, Budapest

Fodor Mihályné ny. főiskolai adjunktus, NYF; a KLIÓ szerkesztője, DE

Gyóni Gábor történész, ELTE Ruszisztikai Központ, tudományos munkatárs, MTA-ELTE Történeti Ruszisztikai Kutatócsoport

Jemnitz János akadémiai doktor, ny. tudományos tanácsadó, MTA TTI

Kakucs Lajos dr. történész, Kolozsvár, illetve Rösselsheim, Németország

Kovács Márta egyetemi hallgató, MA, DE

Kun Tibor egyetemi adjunktus, Pécs

Kurunczi Jenő PhD történész, Gyula

Lukács Miklós doktorandusz, DE

Madarász Imre habilitált egyetemi docens, DE

Nótári Tamás habilitált egyetemi docens, KGRE, ÁJK

Szilágyi Imre történész, tudományos főmunkatárs, Kültügyi Intézet

V. Debróczki Edit doktorandusz, DE

Váradi Katalin egyetemi hallgató, MA, DE

Vukman Péter PhD tudományos segédmunkatárs, SZTE

(*Rövidítések:* DE: Debreceni Egyetem; ELTE: Eötvös Loránd Tudományegyetem; KGRE, ÁJK: Károli Gáspár Református Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar; MTA TTI: Magyar Tudományos Akadémia Történettudományi Intézet; NYF: Nyíregyházi Főiskola; SZTE: Szegedi Tudományegyetem)

Felhívás

Kérjük szerzőinket, hogy négyévesnél régebbi anyagot ne válasszanak ki ismertetésre! Elvárjuk, hogy a recenziók szerzői mindenkor a szakma erkölcsi normáinak megfelelően dolgozzanak, és írásuk benyújtásával egyúttal vállaljanak felelősséget a hatályos szerzői jogszabályok megtartásáért! Másodközlésre ne küldjenek a KLIÓ-ba ismertetéseket!

A KLIÓ Alapítvány kuratóriuma és a szerkesztőség